Зі збірки "Шал Буенос-Айреса" (1923)

Південь[3]

На одному з твоїх подвір'їв дивитись
на прадавні зорі,
в сутінках сидіти на лаві й дивитись
на розсіяні ці лелітки –
моє невігластво не відає їхніх назв,
не вміє збирати їх у сузір'я –
і відчувати кругообіг води
в підземному джерелі,
пахощі жимолості й жасмину,
мовчання сплячого птаха,
склепіння портика та вологість –
може, все це і є поезія.

Троянди

Троянда,
нев'януча троянда, неоспівана мною,
троянда, що має вагу та запах,
троянда з чорного опівнічного саду,
троянда з кожного саду о кожній порі,
троянда, що воскресає з попелу
завдяки мистецтву алхімії,
троянда персів і Аріосто,[4]
завжди самотня,
завжди троянда над трояндами,
юна платонічна квітка,
плямениста й сліпа троянда, неоспівана мною,
недосяжна троянда.

Порожня вітальня

Меблі з червоного дерева
попри нерішучість гаптованої оббивки
продовжують посиденьки.

Дагеротипи підкреслюють
свою удавану близькість
до застиглого в люстрі часу
і губляться під нашими поглядами,
мов непотрібні дати
примарних роковин.
Нас давно вже шукають їхні
невдоволені голоси,
які збереглися хіба що
в наших перших дитячих днях.
Сьогоднішнє світло
проникає крізь шибки
з гомінкої запаморочливої вулиці
і нехтує, і притишує
слабкі голоси предків.

Докори сумління через будь-яку смерть
Вільний від пам'яті та надії,
безмірний, ірреальний, майже прийдешній
мрець зовсім не мрець: він – смерть.
Наче Бог містиків,
що Його мусять зректися всі проповідники,
очужілий до всього мрець
уособлює вічні муки та потойбічність.
Ми все вкрали у нього,
не залишили ні кольору, ні звуку:
ось подвір'я, що його очі вже не побачать,
ось вулиця, де він чекав на свою надію.
Навіть те, що ми думаємо,
міг би подумати він;
ми, мов злодії, розділили
здобич ночей і днів.

Afterglow[5]
Зворушливим є завжди захід сонця,

хоч би який непоказний він був,
але найбільш зворушує сіяння –
останнє, відчайдушне –
яке затоплює долину,
коли за обрій вже сховалось сонце.
Нам боляче дивитись на це сяйво –
відчужене, трагічне та примарне, –
що просторові мороком грозить
і раптом гасне,
коли ми помічаєм його фальш,
як гаснуть сни,
коли ми розумієм, що спимо.

Зі збірки "Місяць навпроти" (1925)

На обрії передмістя
Пампо,[6]
я вдивляюсь в твою широчінь, що затоплює
передмістя,
я сходжу кров'ю з твоїми заходами сонця.

Пампо,
я чую тебе в завзятих переборах гітари,
на оглядових вежах і в стомленому пихтінні
машин, які повертаються з літа.

Пампо,
атмосфери кольористого патіо[7] досить,
щоб відчути тебе своєю.

Пампо,
я знаю, крають тебе
борозни та провулки, і вітер, що тебе робить іншою.

Пампо – стражденна й мужня – ти вже на небі.
Не знаю, чи ти є смертю. Знаю: ти в моїм серці.

Рукопис, знайдений у книзі
Джозефа Конрада
На землях хитких, які випаровують літо,
у білому мреві невидима сходить днина.
Вона полог ночі простромить несамовито
і берег запалить, і жаром дихне рівнина.

А ніч прадавня глибока – мов глечик, що воду
лиш всотує. По ріці брижі йдуть неозорі.
В індіанськім каное, задивившись на зорі,
людина палить сигару й вдихає свободу.

Одвічні сузір'я димок огортає сивий,
минулого й назви немає в цієї миті.
І світ – лиш кілька непевностей, лиш дух щемливий.
Найперша ріка. І найперша людина в світі.

Майже Страшний суд
Мій провулок знічев'я живе й віддається
мінливостям ночі.
Ніч – довге й самотнє свято.
В глибині душі я собою пишаюсь.
Літописець світу цього,
я засвідчив його неповторність.
Я оспівав вічне: примхливий місяць, любов,
від якої палають щоки.

Я увічнив у віршах місто, що мене огортає,
й даленіючі передмістя.
Я висловив подив там,
де інші бачили тільки буденність.

Всупереч млявій пісні байдужих,
я голос свій запалив од заходів сонця.

Я звеличив і оспівав
своїх предків по крові та мрії.
Я жив і житиму.
Я вклав чуття в суворі слова,
щоб вони не розчинились у ніжності.

Спомин про давню ницість підступає до мого серця,
наче мертвий кінь, викинутий на берег припливом.
Та зі мною лишаються ці вулиці й місяць.
Мені досі смакує вода, і поезія не відцуралась мене.
Краса вражає мене; хто зважиться мене засудити,
коли цей величезний місяць –
місяць моєї самотності – мені прощає?

Усе моє життя
Я знову тут, незабутні губи, єдиний і схожий на вас.
Я витримав наближення щастя та близькість горя.
Я перетнув море.
Я пізнав багато країв; бачив одну жінку
та двох-трьох мужчин.
Я любив горду білу дівчину, по-іспанськи незворушну.
Бачив безкрає передмістя, де заходи сонця
вдовольняють свою жагу до безсмертя.
Смакував численні слова.
Я певен, що це все,
і я не побачу вже й не зроблю нічого нового.
Гадаю, мої дні та ночі такі ж убогі й багаті,
як у Бога і в інших людей.

Зі збірки "Зошит Сан-Мартіна" (1929)
Ніч, коли на Півдні
біля нього пильнували

Через чиюсь смерть –
загадку, вакантним ім'ям якої я володію
і реальність якої ми нездатні збагнути, –
до світання розчинені двері одного дому на Півдні,
невідомого дому – я його не побачу вдруге, –
та цієї ночі він чекає на мене,
запаливши безсонне світло в години сну,
виснажений неспаними ночами, інакший,
ретельний в своїй реальності.

Його безсоння тяжіє над мертвою дорогою,
над вулицями, простими, наче сни,
над безкінечністю ночі,
що не має інших ознак життя,
крім кількох тутешніх чоловіків біля зачиненої
крамниці
та чийогось самотнього свисту.

Повільно, поринувши у чекання,
я дістаюсь до кварталу, та дому, й дверей, які шукаю,
і мене зустрічають змушені бути суворими чоловіки,
ровесники моїх батьків,
і ми зрівнюємося долями в підходящій кімнаті,
що виходить у патіо, –
там владарює непроглядна ніч –
і говоримо незначущі слова –
реальність бо важить більше, –
і в люстрі ми – байдужі аргентинці,
і плин примарних годин вимірюється чашками мате.[8]

Мене зворушують ретельні навички,
що втрачаються з кожною смертю, –
звичка до книг, до ключа, до певного тіла.
Я знаю, що всі, навіть сумні привілеї, –
з розряду дива,

і це багато важить: отак пильнувати,
сидячи довкола незнаного – біля небіжчика, –
щоб бути з ним разом й охороняти його першу
ніч смерті.

(Пильнування марнує обличчя;
наші очі вмирають у вишині, як Ісус.)

А химерний небіжчик?
Його реальність – під неподібними до нього квітами,
і смертна його гостинність дарує нам
ще один спомин на потім
і повчальні вулиці Півдня, щоб поволі їх осягнути,
і похмурий зустрічний вітер,
і ніч, що звільняє нас від найбільшої прикрості:
від марудної яви.

Франсіско Лопесу Меріно[9]
Якщо ти самохіть укрився смертю,
відмовився від всіх світанків світу,
словами знехтуваними тебе вмовляти марно,
судилась їм поразка, нездійсненність.

Тож нам лишилось висловити тільки
ганьбу троянд, які не втримали тебе,
і сором дня, що право дав тобі на кулю й смерть.

Що може протиставити наш голос
тому, що свідчать розклад, сльози, мармур?
Та смерть нездатна вгамувати ніжність:
ті задушевні незбагненні вісті, що музика передає,
вітчизну, що її криниця уособлює та смоква,
любовний потяг, що виправдує всіх нас.

Я думаю про все це, зниклий друже,
про те, що смерть привабою здається;
ти дзвони чув, тобі ввижалась юнка,
сестра твоїх шкільних старанних літер,
ти в ній шукав розраду, мов у сні.

Якщо насправді, коли нас покидає час,
в нас осад вічності лишається, смак світу,
тоді легкою смерть твоя була,
як вірші – завжди в них ти нас чекаєш, –
тоді не опоганить морок твій
ця дружба, що волає.

Зі збірки "Творець" (1960)
Вірш про дарунки долі
Журитись, дорікати – марна річ:
так, вищу мудрість Бог явив ще раз,
з іронією давши водночас
мені книжки і непроглядну ніч.

Книжкове місто він очам вручив,
в яких огонь погас, які тепер
читають лиш у книгозбірнях снів
безумні глави, де світанок вмер,

роботі поступившись. Їм, либонь,
даремно вже дарують щедрі дні
книжки, неначе письмена складні,
які в Александрії зжер огонь.

Від голоду і спраги у саду
вмирав король серед джерел дзвінких.
І я так само навмання бреду
поміж книжок, нездатний бачить їх.

Даремно цей конгломерат культур,
томи енциклопедій, словники,
Схід, Захід, космогонії, віки
будують на шляху моєму мур.

Повільно, крок за кроком, день за днем
я посохом обмацую в імлі
те, що здавалось раєм на землі, –
бібліотеку – мій новий Едем.

Тут порядкує щось таке, чого
не пояснити жеребом, мабуть.
У давні дні я розпочав цю путь,
книжки й пітьма – талан життя мого.

Блукаючи отак між стелажів,
я з жахом відчуваю: це – кінець
і я – не я, а зовсім інший, мрець,
що йтиме тут, мов я, коли я жив.

Котрий із двох цей вірш творить в цю мить?
Одна в нас тінь і два осібних я.
Та що вже важить це моє ім'я,
якщо нас неможливо розділить?

Груссак[10] чи Борхес, в любий, мов життя,
вдивляюсь світ, що огорнула мла.
Погас огонь, лишилася зола,
подібна так до мрій і забуття.

Пісковий годинник
Його мірилом слід зробити тінь,
колоною в спекотний день відбиту,

або ріку – немарно Геракліту
відкрила безум наш її глибінь.

Так, тільки долі й часові, мабуть,
вони подібні – тінь нечутна денна
й ріки стрімкої течія шалена,
що прокладає безупинну путь.

Та іншу час речовину зустрів –
важку і разом з тим м'яку – в пустині;
вона немов на те й дана людині,
щоб нею виміряти час мерців.

Так і з'явивсь тому вже безліч літ –
ховають стародруки його чари –
прибор, який похмурі антиквари
забрали в свій хмурний химерний світ.

Непевні передвістя, меч один,
картини невиразні в телескопі,
і дерево сандалове, і опій
у тому світі, й жереб, пустка, тлін.

Хто перед цим прибором не спинивсь –
суворим і сумним – хоч ненадовго?
З косою разом атрибутом Бога
він став – так Дюрер змалював колись.

Ось конус перевернутий: згори
пісок донизу сиплеться повільно,
мов золото, заповнюючи щільно
скляний угнутий світ своєї гри.

Утішно так дивитись на пісок:
обачно кожна ковзає піщинка,
а потім вниз зривається так стрімко,
немов людина в свій належний строк.

Пісок той самий – цикл за циклом вслід
тече, та путь його безперестанна;
так лине в прірву вічність нездоланна
під тягарем удач твоїх чи бід.

Падіння це не знає вороття.
Стікаю кров'ю я, не скло. Що далі
тече пісок у цьому ритуалі,
то швидше з ним із нас іде життя.

Мене манить пісок: космічний час
в нім відчуваю, ті події вічні,
що води Лети їх таять магічні
і пам'ять в дзеркалах своїх од нас.

Стовп диму й стовп огню між тих картин,
Рим з Карфагеном у затятім герці,
й землі сім футів – королю норвежців
сакс обіцяв й дотримав слова він.

Піску невтомна нитка день і ніч
все тягне за собою неминуче.
Від часу (це ж матерія текуча)
я – випадкова – не врятуюсь річ.

Шахи

I

Гравці до світанкової пори
свої фігури рухають повільні,

а перед ними, в битві непохитні,
зійшлися два ворожі кольори.
В суперництві всіх форм – принада гри:
тут кінь легкий і пішаки невтримні,
незграбний слон, король в заціпенінні,
лють королеви й прямота тури.
Розійдуться гравці й залишать їх,
колись поглине час гравців самих,
та не скінчиться битва незбагненна.
На Сході спалахнула ця війна,
на цілий світ поширилась вона.
Ця гра – така ж, як інша, нескінченна.

II

Слабкий король, пішак, тура стрімка
і королева – втілення сваволі,
ще й слон зійшлись на чорно-білім полі –
їх вабить битва довга та важка.
Вони не знають, що чиясь рука
між ними вже розподілила ролі.
Від поруху її залежать долі
усіх – від короля до пішака.
Але й гравець, хоча не знає сам,
теж бранець гри (казав Омар Хайям).
Ведуть крізь чорну ніч і білу днину
гравець фігури, а Творець – гравця.
Який же бог за спиною Творця
почав цю гру фантазій, часу й тліну?

Дзеркала

Мене лякають дзеркала, не тільки
це непроникне скло – безживний світ,
химерний світ, в якому безліч літ
зникають і з'являються відбитки.

Я відчуваю страх перед рікою,
в якій відбилась неба глибина:
примарний птах в ній раптом вирина,
і брижить вітер, не дає спокою.

І перед чорним деревом, бо завжди
гладінь його поверхні в тишині
повторює, неначе уві сні,
непевну білість мармуру й троянди.

Обтяжений мінливими роками
блукань невпинних по земних стежках,
запитую себе, чому цей страх
я відчуваю перед дзеркалами.

О ви, таємні дзеркала із міді,
із дерева червоного – у вас
хтось дивиться, а з вас – у світ, та враз
десь губиться в імлі тієї ж миті.

О скільки вас, готових тривіально
помножувати світ: талан дзеркал –
виконувати давній ритуал
народження, невтомно і фатально.

В запаморочнім вашім павутинні
цей світ примарний множиться. Бува,
людини подих, що іще жива,
туманить вас в нічному безгомінні.

На нас чатує скло. Якщо у спальні
є дзеркало на будь-якій зі стін,
я вже не сам. Є хтось. Відбиток. Він
влаштує свій спектакль на світанні.

Все діється, але ніщо зрадливо
у пам'яті не зберігає скло.
Мов рабини химерні, в нім, було,
читаєм книги справа ми наліво.

Король на вечір, Клавдій, плід уяви,
не відчував, що це лиш сон, не яв,
аж поки в ньому той, хто роль цю грав,
підступність не зронив під час вистави.

Як дивно, що існують сни в природі
і дзеркала: у плині днів щораз
відбитків світ буденно й звично нас
оточує – його позбутись годі.

Бог (я гадаю) ревно незбагненне
щораз творіння втілює своє:
зі сну у ньому морок постає,
а глянець скла являє світло денне.

Бог сни створив і ночі – їх сторожу,
і дзеркала, щоб кожен знав, що він
лише мара, якийсь відбиток, тлін,
тому я не лякатись їх не можу.

Дощ
Над містом прояснішала блакить,
і дощ дрібний став зразу накрапати.
Пішов чи йде він? Дощ, напевне, завжди
в минулому розмірно дріботить.
Хто слуха дощ, той воскрешає мить,
коли прихильна доля без бравади
нам відкриває таїну троянди,
загадкою червоною манить.

Цей дощ, який засліплює шибки,
впаде у передмісті на гілки,
на чорний виноград в саду старому –
його нема вже! – Вечір дощовий
доносить голос батька: ще живий
неначе він, вертається додому.

До портрета капітана армії Кромвеля

Ні, мури не скоряться в грізний час
тому, хто творить Господу молитви.
Ці очі, звиклі до видовищ битви,
вдивляються (крізь плин століть) у нас.
Британія з туману вирина,
і кінь, і днина слави та відваги.
Лягла правиця на руків'я шпаги.
Зеленими полями йде війна.
Вгамуйся, капітане, все одно
ні шал, ні лати не спасуть людину,
якій дано одну-єдину днину.
Скінчилась ця історія давно.
Ржа вкрила меч, що стрінеш ти грудьми,
приречений (так само, як і ми).

Старому поетові

Кастильським полем ти ідеш поволі
й не дивишся довкруг. З твоїх думок
не йде святий Іван, його рядок…
Заходить сонце ген на видноколі:
ковзнув по ньому погляд. Крізь полуду
глузливий місяць вже з'явивсь на світ
і так багрянцем закривавив схід,
мов це відбиток з дня Страшного суду.
Ти зводиш очі. І – хтозна-чому –
про давнє щось, що вже було з тобою,

приходить згадка спалахом невільним
і гасне вмить. Ти далі йдеш з журбою,
забувши власні вірші: "Став йому
кривавий місяць написом могильним".[11]

Blind Pew[12]

Від моря й воєн вдалині, за ними
тепер тужив сильніше він стократ.
Безсило шкандибав старий пірат
дорогами Британії курними.
Хазяйські пси брехали скрізь на нього,
на вулицях дражнили хлопчаки.
Були його притулком рівчаки,
щоб уві сні забутись ненадовго.
Та все ж він мав надію хоч яку:
він скарб зарив у золотім піску –
і примхи долі відступали геть.
Ти маєш теж надію хоч яку,
вона – твій скарб у золотім піску:
це неосяжна й неминуча смерть.

Спомин про привид

із тисяча вісімсот дев'яносто якогось року
Нічого. Тільки ніж Мураньї.[13] Тільки
обірвана історія стара.
Хоч я його не знав, та хтозна-звідки
до мене він приходить, мов мара.
Палермо[14] нижчим був. Тут мур в'язниці
жовтів над передмістям серед хиж.
У цих провулках у руках убивці
блукав колись отой мерзенний ніж.
Один лиш ніж. Обличчя риси стерті
того, хто знався в цьому ремеслі
й робив свою похмуру справу смерті:
лишилась тінь і криці блиск в імлі.

Час, що туманить мармур без вагання,
хай збереже ім'я: Хуан Муранья.

Спомин про смерть
полковника Франсіско Борхеса[15] (1833 – 1874)

Я на коні лишу його в годину,
коли зі смертю стрівся – на смерку;
з усіх годин, що знав він на віку,
хай ця, гірка, триває без упину.
У білім пончо в чистім полі скаче,
мов біла тінь на білому коні,
сумний Франсіско Борхес. Вдалині
в стволах рушниць чатує смерть терпляче.
І ця безмежна пампа, й свист картечі,
вид бойовища – він до цього звик.
Нехай його віднині і повік
оточують такі знайомі речі,
величного в його епічнім світі,
і не потьмарить вірш цієї миті.

Борхеси

Про португальських пращурів моїх,
про Борхесів, я знаю надто мало,
та звички у мені живуть зухвало,
страхи й суворість, що були у них.
Мов не жили на світі до буття,
далекі від мистецтва, ефемерні,
а все-таки вони – частки химерні
і часу, і землі, і забуття.
Хай так. Здійснивши місію важку,
вони – цвіт Португалії – у герці
на Сході штурмом здобули фортеці,
до моря вийшли й до морів піску.
Вони – король, що зник серед химер
в пустелі,[16] й той, хто твердить: він не вмер.

Луїсові ді Камоеншу[17]

Час без жалю та гніву вирок всім
виносить мужнім шпагам. Хмурий, бідний
вернувся, капітане, в край свій рідний
ти, щоб умерти в ньому й разом з ним.
В пустелі зачарованій лишивсь
цвіт португальський. Вторгненням вітчизні
загрожували віднедавна грізні
іспанці, переможені колись.
Можливо, там ти раптом зрозумів
(о, як би я хотів це точно знати),
що всі недавні непоправні втрати,
Схід, Захід, криця, шелест прапорів
триватимуть такі як є, відбиті
тобою в лузітанській "Енеїді".

Зі збірки "Інший, той самий" (1964)

Циклічна ніч

Це знали учні Піфагора ревні:
вертаються циклічно люди й зорі;
колись повторять атоми суворі
і Афродіту, і майдани древні.

В прийдешності під копитом кентавра
опиниться лапіт[18] необережний,
і Рим впаде, і в ночі необмежній
знов чутиметься стогін Мінотавра.

Безсонна ніч повториться в усьому.
Із черева того ж рука, що пише
оці рядки, родиться, як раніше.
(Ще Девід Г'юм[19] наполягав на цьому.)

Не знаю, чи ми вернемось повторно,
мов цифри у періодичнім дробі,

та Піфагорів кругообіг пробі
щоніч мене веде непереборно

в якесь із передмість, бо ця місцина
на Південь, Північ й Захід чимось схожа,
та завжди там блакитна огорожа,
тіниста смоківниця і стежина.

Там мій Буенос-Айрес. Він кохання
для когось має, гроші, а для мене
троянду згаслу, плетиво химерне
цих вулиць; в їхніх назвах без вагання

я чую предків імена магічні:
Лапріда, і Кабрера, і Суарес…
Республіки й походи в них змішались,
звитяги та кончини героїчні.

Майдани в мандрах цих нічних химерних –
немов палацу мертвого подвір'я,
завулки, що складають це безмір'я, –
то галереї сну й страхів непевних.

Ніч, що Анаксагор[20] в своєму вченні
зміг розгадати, й вічність нескінченна
вертаються, й поема безперервна:
"Це знали учні Піфагора ревні…"

Вірш про четверту стихію
Бог, що його хтось з родичів Атрея[21]
на березі схопив, зробився левом,
драконом і пантерою, і древом,
й водою. Бо вода – це суть Протея.[22]

Звичайна хмара й слава гордовита
багряного заходу в передмісті,
Мальстрему[23] вир і стрімчаки льодисті,
а ще сльоза, на честь твою пролита.

Ти в давніх вченнях – джерело таємне
родючої землі, вогню та сили
богів, що правлять світом. (Так учили
Сократ й Талес з Мілета[24] недаремне.)

І море, й айсберг в морі – без пощади
він нищить кораблі – це наче рондо,
й безповоротний час, що йде назавжди, –
метафори твої, нестримна водо.

Була ти лабіринтом, що поволі
вів Одіссея манівцями довго,
де чатували жадібно на нього
і неминуча смерть, і примхи долі.

Виблискуєш безжалісним булатом,
в тобі, мов уві сні, страхів чимало.
У людських мовах ти – всіх див начало,
і плин твій зветься Гангом та Євфратом.

(Нова вода – священна, кажуть всюди,
та до води текти воді властиво,
і пориста планета, тож, можливо,
усі, що є, купались в Гангу люди.)

Облич, народів океан твій раптом
Де Квінсі[25] в сні відкрився швидкоплинним;
ти тамувала спрагу поколінням,
ти зналася з Ісусом, з моїм татом…

Моєму, водо, не відмов благанню:
якщо в цих віршах є моя заслуга,
про Борхеса згадай, плавця та друга.
До губ моїх прилинь у мить останню.

Компас

Всі речі – це слова, що навздогін
одне за одним пише без спочину
Хтось або Щось, – історію невпинну
усього світу, нескінченний плин,
де Карфаген і Рим, я, ти і він,
життя – йому пояснення не стріну –
і страх перетворитись в плутанину,
в сум'яття вавилонське, в жереб, кін.
У кожній назві є щось незбагненне;
в блискучій голці голубій непевне
тяжіння тіні вчулося мені,
що тягнеться по той бік моря, схоже,
подібна до годинника, а може,
до птаха, що ворушиться вві сні.

Поет XIII століття

Він дивиться на аркуш, на трудні
слова свого найпершого сонета,
в якому два катрени й два терцети
перемішались – грішні й визивні.
Перо щось виправляє в тишині
і завмирає. Жах бере поета:
немов із майбуття, лунає вперто
спів солов'я, що чувся в давні дні.
Чи він збагнув, що від цієї миті
він більше не самотній в цілім світі,
дав Аполлон йому той прототип,
кристал магічний той, щоб зріли очі

все, що дарують дні й ховають ночі:
там хаос, лабіринт і цар Едіп.

Солдат Урбіни

Солдат гадав: той подвиг, що здійснив
на морі, повторити він не зможе,
тепер жде ремесло його негоже.
Іспанією, стримуючи гнів,
блукав похмурий і від тоскних днів
у мріях він шукав розраду, й схоже
в минулому знайшов, віднині, отже,
він лицарем Роландо тільки й снив.
Стояв посеред поля сам-один
і милувався сонцем призахідним,
здавався сам собі самотнім, бідним,
не знаючи, чим володіє він;
до нього із химерних мрій тимчасом
вже Дон Кіхот і Санчо мчали разом.

Межі

Із вулиць тих, де вечорами дуже
яскраве сонце, певно, є одна,
якою я востаннє йшов байдуже
і навіть не гадав, що це вона,

покірливий Тому, хто міру всьому
встановлює й свої всевладні норми
для тіні, сну та будь-якої форми,
що тчуть життя, щоб розпустить потому.

Якщо все має строки невідомі
й останній раз, і все, й ніколи більше,
хто скаже нам, із ким у цьому домі
востаннє попрощались ми раніше?

Ніч врешті відступає ефемерна,
і в стосі книг – над ними у господі
тінь ламана нависла та химерна –
є та, що прочитати її годі.

На Півдні різні двері незабутні
є й смоківниці, й кам'яні скульптури;
вони для моїх кроків недоступні,
неначебто не справжні, а з гравюри.

Якісь ти двері зачинив навіки,
є люстро, що тебе чекає марно;
і розстань ти не проминеш безкарно:
чатує Янус там чотириликий.

Якийсь твій спомин пам'яті глибини
від тебе вже сховали безнадійно;
до джерела не спустишся спокійно
ні в ніч ясну, ні сонячної днини.

Ти не повториш ті слова славутні,
що мовив перс про птаство і троянди,
коли на схилі дня у мить розради
сказати схочеш речі незабутні.

А озеро, а Рони[26] плин в безмежжі,
все давнє, що живе в моєму серці?
Мов Карфаген забудеться – пожежі
й пишнота Риму візьмуть гору в герці.

Мені перед світанком гомін чути
юрм, що у далеч вирушають, певне;
це все колись улюблене й забуте:
час, простір, Борхес йдуть навік од мене.

Інший

У першому із безлічі рядків
гекзаметрів залізних грек натхненний
величну музу зве й вогонь таємний,
щоб оспівати Ахіллесів гнів.
Він знав, що інший – Бог – в кромішній тьмі
труди людини враз проймає світлом.
Що всюдисущий Дух ширяє світом,
напишуть згодом у Святім Письмі.
Значить своїх обранців за життя
безжальний безіменний Бог всевладно.
Він Мільтону дав пітьму непроглядну,
Сервантесу – вигнання й забуття.
Йому належить все, що час донині
у пам'яті зберіг. Нам – рештки тлінні.

Троянда і Мільтон

З усіх троянд, що на землі цвіли,
з усіх, які поглинув час назавжди,
нехай для однієї лиш троянди
ні забуття не буде, ані мли.
Згадать її судилося мені,
безмовну скромну квітку цю – останню,
що Мільтон до лиця у днину давню
підніс, не в змозі бачити її.
О ти, якою б не була колись
в саду, що зник давно вже, загадкова
трояндо біла, жовта, пурпурова,
як у його руках, на світ з'явись,
невидима, у цьому вірші знов –
слонова кістка, золото чи кров.

Читачі

Хоча сумний кощавий дворянин
весь час долати рвався перешкоди,

подейкують, що в пошуках пригоди
з бібліотеки не виходив він.
І хроніка його перипетій,
його звитяг трагікомічна слава –
це зовсім не Сервантеса уява,
а хроніка його нестримних мрій.
Це жереб також мій. Я мусив щось
безсмертне і важливе поховати
в бібліотеці, де колись читати
історію ідальго довелось.
Хлопчак гортає сторінки повільно,
його щось невиразне вабить сильно.

Євангелія від Св. Івана, I, 14

Легенда мовить, владар був один
на Сході, й слави він зажив людської,
бо від пишноти і нудьги двірської
тікав і розчинявся в юрбах він,
щоб десь у передмісті, без мети
блукаючи, позбутись дум настирних;
як той Гарун, емір всіх правовірних,
Господь серед людей бажає йти
й народжується від простої жінки,
як всі роди, що зникли вже навіки,
весь світ йому відкритий, всі путі,
вода, повітря, хліб, камінна брила,
а потім кров, тортури, знавісніла
юрба і цвяхи, й страта на хресті.

Пробудження

Світає, і від сновидінь до сну
загального роблю я спробу втечі,
сподівані місця займають речі,
і день новий приходить впервину,
і йде вчорашній день марудний геть,

а з ним – політ птахів і рух народів,
і Рим, і Карфаген, і дух походів,
полки, яким несло залізо смерть.
А ще приходить все, що знаю я:
мій голос, страх, лице і доля врешті.
Якби в новім пробудженні – у смерті
знайшовся час, який моє б ім'я
забув і все, чим був я за життя!
Якби в той ранок взнав я забуття!

"Одіссея", пісня двадцять третя

Роботу звичну вже мечі зробили,
час помсти у минуле відійшов.
Вже щедро пролили ворожу кров
списи нещадні й невблаганні стріли.
До царства і до любої цариці
з походу повернувся вже Улісс.
Він переміг, бо стійко переніс
і гнів богів, і грізні громовиці.
Не поспішає більше він нікуди,
йому цариця голову на груди
поклала, пригорнувшись до царя.
Та де той чоловік, що на чужині
блукав, мов пес, позбавлений гордині,
і твердив, що Ніхто його ім'я?

Напис на примірнику "Беовулфа"[27]

Запитую себе все знову й знову,
чому так безнадійно й ревно я
учу, коли надходить ніч моя,
суворих саксів стародавню мову.
І пам'ять, вже послаблена роками,
повторює – хоч марно – ці слова
так, начебто життя мого канва
і тчеться, й розпускається часами.

А що коли душі моїй відкриті
секрети її віри й твердоти:
вона безсмертна й здатна осягти
і справдити спроможна все на світі.
За віршем цим і ревністю, одначе,
безмежний Всесвіт жде мене терпляче.

До меча у Йоркському соборі

В мечі своїм живе герой один,
що вмер давно; здіймав його доволі
на морі часто і на суходолі
(хоч врешті марно) проти смерті він.
Смерть також марна. Ось цей чоловік:
з Норвегії білявий і нещадний
прибув сюди на поклик долі владний,
меч – його символ та ім'я повік.
Він вмер на чужині давним-давно,
та меч рука стискає все одно,
і перед ним я – тінь і порохно,
я – тільки мить, і – повторю стократ –
ця мить – лиш попіл, а не діамант,
бо лиш минуле справжнє, лиш воно.

Париж, 1856 рік

Він за роки прострації вже звик
випереджати смерть. Він чує втому,
йому так страшно вийти раптом з дому
в людську юрбу. З усіх відомих рік
він, Гайне, думає лише про час,
який виводить з присмерку поволі
його, а ще про те, що з примхи долі
юдей він і мужчина водночас.
Він мелодійні згадує пісні,
чиїм був інструментом, їх створили
не дерево, не птах, а вищі сили,

плин часу та його химерні дні.
Ні солов'ї вже не зарадять згубі,
ні ночі золоті, ні квіти любі.

Рафаель Кансінос-Ассенс[28]
Безсмертний в муках, звідав цей народ
презирства й переслідувань доволі.
І він священний жах такої долі
відкрив для себе, повної знегод.
Безсонними ночами, наче хміль,
вбирав псалми й пісні Письма Святого,
і радістю душа бриніла в нього,
й відчув своїми долю цю та біль.
Його Ізраїль кликав. Серцем він
почув цей голос; так одної днини
почув пророк із-за кущів ожини
зненацька голос Бога з верховин.
Так будь зі мною, пам'ять величава
Кансіноса; все інше скаже слава.

До вина
У строфах бронзових Гомер подяку склав давно
тому, що серце звеселя, – тобі, п'янке вино.

Роки минали і віки, не стишуючи біг,
і з грецьких амфор перейшло ти у германський ріг.

З'явилось на зорі буття і на земній путі
давало людям ти снагу й вогонь у їх житті.

І завжди, де тече ріка людських ночей і днів,
струмить і твій потік, а з ним веселощі і спів.

Немов Євфрат, що споконвік пливе удалину,
так ти течеш через усю історію земну.

У кожнім келиху вина вражає нас проста
весь час метафора одна – червона кров Христа.

В рядках суфіста[29] запальних твій невгамовний шал:
ти в них троянда і рубін, і визивний кинджал.

Для інших – Лета, джерело сумного забуття,
ну, а для мене – радість ти братерського чуття.

Відкриєш, як Сезам, ночей давніших таїну,
ти – справжній дар; мов смолоскип,
ведеш крізь млу страшну.

Ти і запеклої борні, й вершин кохання знак.
Тебе покличу я колись, вино. Хай буде так.

1964

I

Тебе залишили, і втратив чари світ.
Сад, місяць і прогулянки повільні
скінчилися для тебе, і віднині
у місяці ти бачитимеш слід
минулого, відбиток самоти.
Навік прощайте, ніжні руки, скроні, –
тобі лишились спогади безсонні
і тоскні днини, повні пустоти.
Собі самому, наче закляття,
твердиш: чого не мав, те не пропало.
Але одної мужності замало,
щоб вивчити науку забуття.

Троянда – символ – серце рве, і схоже,
мелодія гітари вбити може.

II

Щасливим вже повік не буть мені.
Байдуже. Стільки є всього на світі.
Я знаю, глибини в єдиній миті
більш, ніж у морі. Довгі тільки дні,
але життя коротке. І на нас
жде темне диво – смерть: напоготові
це море, ця стріла, щоб од любові,
від місяця і сонця водночас
звільнити. Щастя, що давала ти
і відібрала, викреслю оманне.
Що всім було, нічим однині стане.
Мені ж лишиться втіха гіркоти
й химерна звичка, що веде, як досі,
на Південь, в той же дім на тому ж розі.

Ewigkeit[30]

Іспанським віршем хочеться мені
сказати те, що у добу далеку
латиною бентежило Сенеку:
в цім світі все належить хробачні.
Діяння смерті побілілий прах
і перемоги хоче оспівати.
Владарка-смерть торує всюди шлях
й зневажно топче марноти штандарти.
Та ні. Свого єства, свого буття
нізащо не зречуся полохливо.
Я знаю: не існує забуття.
Ця кузня, місяць, вечір – їх щемливо
любив і втратив я без вороття –
у вічності триватимуть сяйливо.

Спіноза

Юдея руки спритні і тонкі
скло обробляють у вечірній тиші.
Конає днина ця – така ж, як інші
(всі дні страшні, холодні та важкі).
І власні руки, й бляклий гіацинт
там, на краєчку гетто, в ці хвилини,
здається, не існують для людини,
котра із мрій творить свій лабіринт.
Відбита в мріях іншого свічада
йому байдужа слава і дівчата,
від міфів і метафор вдалині
скло обробляють руки ці прозорі:
безмежну мапу, світ Того, хто зорі
розсіяв у небесній вишині.

Ранок 1649 року

Простує Карл серед свого народу.
Вдивляється в обличчя знов і знов.
Відкинув руки стражників, немов
звільнившись від брехні, обрав свободу.
Він знає: він король і йде на страту.
Його чекає смерть, не забуття.
І клятий ранок цей – кінець життя,
однак він без страху віддасться кату.
Все незворушно звик сприймати він
й життя пускати чвалом, без угаву,
тепер – супроти війська сам-один.
Ця страта – не ганьба. Вершив бо справу
не Божий суд – людський. Легкий уклін
і усміх. Він уміє це на славу.

Поетові-саксу

Твої сліди в Нортумбрії[31] давно
сніги вже вкрили білою габою.

Заходів сонця стільки між тобою
і мною – їх злічити не дано.
Повільно у повільній тьмі творив
ти про мечі метафори й про море,
про хащі, де чатують страх і горе,
і про самотність нескінченних днів.
Твоє ім'я і риси забуття
ховає у минулому від мене.
Ніколи вже не взнаю я напевне,
який ти був насправді за життя.
Шляхи вигнання змушений пройти,
в суворій пісні залишився ти.

Буенос-Айрес

В тобі самому – на межі рівнини
і присмерку – я звик тебе шукати,
за ґратами, де давні аромати
вчуваються вербени та жасмину.
У пам'яті Палермо жив ти, в нетрях,
що так дбайливо завжди зберігали
історії про карти та кинджали,
і в позолоті молотків на дверях.
Колись давно я міг тебе на Півдні
відчути враз, на будь-якім подвір'ї,
і в тінях, що спадають в надвечір'ї
й повсюди розпливаються повільні.
В мені тепер ти – доля мандрівна,
тебе згасити здатна смерть одна.

Буенос-Айрес

Мої поразки й днини безталанні
відбило місто це, мов на картині:
тут бачив я заходи сонця дивні,
а тут стояв у марному чеканні.
Мені всього тут надали доволі

непевне вчора й недвозначне нині.
Тут мої кроки тчуть щодня – невпинні
безмірний лабіринт людської долі.
Чекає чорна днина в нетерпінні
той плід, який зірве назавтра ранок.
Тут тінь моя легка, немов серпанок,
загубиться, розтане в безгомінні.
Ні, не любов – страх нас з'єднав давно
І тим-то любе так мені воно.

Кинджал

У шухляді лежить кинджал.
Його викували в Толедо наприкінці минулого століття; Луїс Мельян Лафінур[32] віддав його моєму батькові, який привіз його з Уругваю; Еварісто Карр'єґо[33] тримав його якось у руці.
Ті, хто бачать його, бавляться ним якийсь час; вони вочевидь давно шукали його; рука квапиться стиснути руків'я, що чекає на неї; слухняний і владний клинок напружено грає у піхвах.
Іншого прагне кинджал.
Він – не просто металева річ; люди вигадали й створили його з цілком певною метою; він якоюсь мірою вічний – кинджал, що минулої ночі убив людину в Такуарембо,[34] кинджали, які вбили Цезаря. Він прагне вбивати, прагне проливати зненацька кров.
У шухляді, серед чернеток і листів, спить кинджал нескінченним сном тигра, і рука оживає, стискаючи його, бо оживає метал, передчуваючи в кожному дотику вбивцю, заради якого його створили люди.
Часом мені його шкода. Скільки суворості, скільки віри, скільки незворушної чи наївної погорди, а роки марно минають.

Мертві забіяки

Химерні тіні, звичаєм своїм
як завжди на Липневому бульварі
вони стоять – такі ж старі примари
і лютий голод дошкуляють їм.
Коли західне сонце на межі
цих передмість шле промені останні,

вони приходять, мертві та фатальні:
їх ждуть дівки, і присмерк, і ножі.
В переказах, у відзвуку струни,
в речах непоказних, в чиємусь свисті,
в обличчі, у ході – у цьому місті
живуть сумною славою вони,
коли рука на затишнім подвір'ї
настроює гітару в надвечір'ї.

Зі збірки "Для шести струн"(1965)

Мілонга[35] про Хасінто Чіклану

Було в Бальванері[36] це, –
пригадую ніч ту давню,
коли у розмові хтось
згадав Хасінто Чіклану.

Іще хтось оповідав
про бійку і ніж убивці;
крізь роки нам світить блиск
тієї лихої криці.

Ім'я це хтозна-чому
мені не дає спокою;
цікаво, як виглядав,
людиною був якою.

Високий і щирий був,
із усмішкою ясною,
він голос не піднімав,
вмів важити головою.

Так впевнено по землі
ніхто не ступав повіки,

народжений водночас
для любощів і для бійки.

Над патіо і садком
звелися вежі химерні,
і раптом ця нагла смерть
на вулиці в Бальванері.

При тьмяному ліхтарі
одне тільки в око впало –
це тіні кількох людей
і леза зміїне жало.

Можливо, в ту саму мить,
як біль пройняв його тіло,
збагнув, що в останню путь
збиратися личить сміло.

Лиш Богові зазирнуть
вдалося в цю щиру душу,
а все, про що вам співав,
вгадав я, ім'я почувши.

Чесноти є, від яких
ніхто на землі не плаче,
і першою серед них
назву я хоробру вдачу.

Хай славиться мужність скрізь,
надія повік не марна;
мілонгу я присвятив
тобі, Хасінто Чіклана.

Мілонга про Мануеля Флореса

Мануель Флорес помре,
бо так вже ведеться всюди:
спочатку живуть на світі,
а потім вмирають люди.

Та гірко з життям прощатись,
останньої ждати миті,
бо жити мені так любо
і звично на цьому світі.

Дивлюся в досвітній тиші
на руки свої, на жили
й дивуюся: власні руки
здаються мені чужими.

Я стріну чотири кулі
і вмить в забуття полину.
Сказав же мудрець немарно:
народжує смерть людину.

О, скільки очам відкрилось
за довгу мою дорогу!
Хто знає, що вздріють очі,
як душу я ввірю Богу.

Мануель Флорес помре,
бо так вже ведеться всюди:
спочатку живуть на світі,
а потім вмирають люди.

Зі збірки "Хвала тіні" (1969)

New England,[37] 1967

Змінились форми сну мого: доми

тепер червоні сняться з передмістя,
й побронзовіле витончене листя,
ласкавий хмиз і чистота зими.
Земля немов постала з давнини,
прекрасна, як на сьомий день Творіння.
Є сум якийсь у присмерку й змужніння,
відлуння давнє Біблії й війни.
Десь жде мене Америка. А нас
тут запевняють: сніг впаде вже скоро.
Повільність нині і короткість вчора
я відчуваю в надвечірній час.
Блукаю я завулками твоїми,
Буенос-Айрес, де б не був – я з ними.

Джеймс Джойс

Всі дні буття – в одному дні людини:
від того, як почався часу лік,
і грізний Бог назавжди передрік
всі інші дні й майбутні невзгодини,
до того дня, як води швидкоплинні
земного часу вернуться назад
до Вічності, і згасне все підряд –
майбутнє, вчора – все моє донині.
Між досвітком і ніччю величава
історія земна, весь плин сторіч
приховані: юдея путь крізь ніч,
руїни Карфагена, пекло й слава.
Молю відваги й щастя в Бога я
дістатись до вершини того дня.

The unending gift[38]

Художник пообіцяв нам картину.
Зараз, у Новій Англії, я дізнався, що він помер. Я відчув, як завжди в таких випадках, сум і подив від усвідомлення, що ми подібні до сну. Я подумав про втрату людини й картини.

(Лише боги можуть обіцяти, бо вони безсмертні.)
Я подумав про місце, призначене для картини, де та ніколи вже не висітиме.
А потім я подумав: якби вона була тут, з плином часу вона зробилася б іще однією річчю, ще однією дрібничкою чи деталлю мого дому; тепер вона безмежна, нескінченна, здатна набути будь-яких форм і кольорів і не прив'язана до жодного.
Вона певним чином існує. Вона житиме й сильнішатиме, наче музика, і залишиться зі мною до кінця. Дякую, Хорхе Ларко.
(Люди також можуть обіцяти, бо в обіцянці є щось безсмертне.)

Речі

Ціпок, монети, шахівниця, карти,
замок, нотатки – за короткі дні,
які ще залишилися мені,
ніхто вже їх не встигне прочитати.
І книга, і – між сторінками – згадка
про незабутній і забутий час:
поблякла і засушена фіалка,
червоне люстро, у якім не згас
оманний блиск зорі. О, скільки їх –
напильників, порогів, цвяхів, склянок –
речей, що нас стрічають кожен ранок,
незрячих і напрочуд мовчазних.
Їм жити попри наше забуття,
не знаючи, що ми пішли з життя.

Рубаї

Воліє віршем перса голос мій
знов нагадати: час – снувальник мрій
пожадливих, якими є усі ми,
їх Мрійник розкидає потайний.

Стає золою той вогонь, що згас,
і тліном плоть, ріка – це водночас

життів, твого й мого, минущий образ,
що поступово витікають з нас.

Бундючність зводить монумент дарма,
бо це, як вітер: є – і вже нема,
для вічного Творця століття ціле –
лиш мить, яка минулася притьма.

Спів золотого солов'я звучить
лиш раз єдиний серед верховіть
на схилі ночі, а жадібні зорі
свій скарб не полишають ні на мить.

Ти пишеш вірш, а місяць-молодик
до нього лине, як над ранок звик
до твого саду линути, та в ньому
тебе уже не знайде він повік.

Взірцем для тебе зробиться сповна
нехай криниця: хоч непоказна,
та нечисленні образи одвічні
у присмерку відсвічує вона.

І місяць перса, й надвечір'я ці,
і боязкі прощальні промінці
повернуться. Сьогодні – день вчорашній.
Ти – ті, хто стали тліном. Ти – мерці.

До Ізраїлю
Ізраїлю, не загубився ти,
бува, у лабіринті рік правічних
моєї крові? У місцинах звичних,
де кров – твоя й моя – могла текти?
Втім, це байдуже. Книга є свята –

усі часи й події від Адама
відтворені у ній: і давня драма
та пам'ять про розп'ятого Христа.
Ти в книзі тій; обличчя в ній відбиті,
немов у люстрі, всі, що в письмена
ці заглядали; здавна всім на світі
являє Бога грізний вид вона.
Хвала тобі: ти ревно на сторожі,
Ізраїлю, борониш мури Божі.

Асеведо

Поля далеких прабатьків моїх
полями Асеведо звуться й досі;
їх годі осягнути, я не в змозі,
як не силкуюсь, уявити їх.
Мої роки збігають, та не встиг
уздріти край, де предків мчали коні,
й все, що їх очі бачили невтомні:
світанки, зорі, куряву доріг.
Усюди є поля. Їх бачив скрізь –
в Айові, і на Півдні, і в Юдеї,
там, де Ісуса ноги в Галілеї,
ступаючи, топтали верболіз.
Вони – мої. Вони в моїм житті:
в бажанні неясному, в забутті.

Зі збірки "Золото тигрів" (1972)

Втрати

Де те життя, що я у плині літ
щасливо міг прожити чи невдало
і не прожив? Що в цьому світі мало
на шпагу обернутись чи на щит,
але не обернулось? Предок мій,
перс чи норвежець, де подівся з часом?
Де я не скористався дивним шансом

не сліпнути й забуть, хто я такий?
Де кітва й море? Де жадана мить
спокóю, що дарує селянину
погідна ніч за клопітливу днину
так, як література це велить.
Я думаю й про подругу тужливо,
яка ждала і досі жде, можливо.

X. M.

Є вулиця одна, і дім один,
і певні двері, і дзвінок – я знаю,
там давній присмак втраченого раю:
вечірньої пори для мене він
зачинений. Та кожен раз ізнов
до мене голос той жаданий лине:
його я чую в самотині днини
і в тиші ночі, що таїть любов.
Ні, все мара, бо інший жереб мій:
це грішна пам'ять, роздуми похмурі
і відданість одній літературі,
і врешті прикра смерть, і супокій.
Один лиш камінь хочу. Прошу тільки
якісь дві дати й забуття навіки.

Religio medici,[39] 1643

Спаси мене, о Господи! Нема
мольби до Когось в цих словах, благання.
Їх слабкість підказала в мить вагання,
я їх пишу, бо душу страх пройма.
Монтень казав це, Браун і якийсь
іспанець: від мене самого, Отче,
спаси! Від злата, що забрали очі
у темряви, забуток ще лишивсь.
О, як я хочу стати забуттям
і мармуром – спаси мене від цього;

не дай мені знов бути, хоч недовго
тим, ким вже був, колишнім жить життям.
Що шпаги зачервонені й списи?!
Від сподівання, Господи, спаси.

Котові

Не мовчазніші дзеркала, ніж ти,
не скрадливіші в досвітку манери;
подоба – в сяйві місячнім – пантери,
що нам дано здаля спостерегти.
Тебе шукаєм марно ми, й хтозна,
який закон нас спонукає вищий;
ти – за заходи сонця й Ганг давніший,
вони твої – самотність, таїна.
Ти пестити себе руці моїй
поблажливо даєш. Змирився навіть
з її любов'ю в схожій на непам'ять
тій вічності, де ти живеш, гордій.
Ти в іншім часі. Наче сон чудовний,
цей простір твій – ти його владар повний.

Іст-Лансінг[40]

Дні та ночі
переплетені (interwoven) пам'яттю й страхом,
страхом, що є різновидом надії,
пам'яттю – так ми звемо шпарини в дитячому забутті.
Мій час був завжди дволиким Янусом,
що дивиться на захід і схід;
сьогодні я хочу оспівати тебе, найближче майбутнє.
Краї Святого Письма та сокири,
дерева, на які я дивитимусь, але їх не побачу,
вітер з птахами, яких я не знаю,
прохолодні приємні ночі,
що минуть, поринувши в сни і, можливо, в вітчизну,
світляні ключі й двері, що обертаються, –

вони з часом зробляться звичними,
пробудження, коли я казатиму: сьогодні є сьогодні,
книги, які пізнає моя рука,
друзі й подруги, які будуть голосами,
жовті піски заходу – єдиний колір, що лишився мені,
я оспівую все це й так само
нестерпну пам'ять про знайомі місця у Буенос-Айресі,
де я не був
і не міг бути щасливим.
Я оспівую передвістя твого заходу, Іст-Лансінг,
слова, які я диктую, можливо, точні,
та вони виявляться фальшивими,
бо дійсність незбагненна,
а мова – це порядок незмінних знаків.
Мічиган, Індіана, Вісконсин,
Айова, Техас, Колорадо, Аризона –
я спробую вас оспівати.

Золото тигрів

Хтозна, до часу жовтого заходу
скільки разів дивитимусь ще я,
як взад-вперед могутній тигр бенгальський
ту путь, яка судилася йому,
повторює в своїй залізній клітці,
не знаючи, що це його тюрма.
Ще й інші тигри з'являться потому,
і серед них – вогненний тигр Блейка;
ще й інше буде золото потому,
метал жагучий той, що ним був Зевс,
кільце, що після дев'яти ночей
дев'ять кілець[41] породжує, а ті
знов дев'ять, і кінця немає цьому.
Із плином літ покинули мене
всі інші пречудові кольори,
й сьогодні залишаються зі мною

примарне світло, неминучий морок
і золото первісне.
О тигри, о заходи, о сіяння
епічної поезії та міфу,
о найдорожче золото – волосся
твоє, якого прагнуть мої руки.

Зі збірки "Незбагненна троянда"(1975)

Я

Ось череп, таємниче серце, карк,
дороги крові – їх не бачать очі,
і лабіринти сну, Протея ночі,
а ще, звичайно, тельбухи й кістяк.
І все це я. А ще невірогідне:
я також пам'ять і про меч один,
і про самотнє сонце призахідне,
що перейшло у злато, морок, тлін.
Я той, хто виглядає кораблі,
я – старовинна книга чи картина,
якій набриднув час, я – та людина,
що заздрить всім, хто вже лежить в землі.
Але найбільш вражає те, що в тиші
слова складаю саме я у вірші.

Космогонія

Ані пітьми, ні хаосу. Пітьмі
потрібні очі, щоб у них завмерти,
як тиші й звукам – вуха, як предмети
свічаду, щоб у нім жили, німі.
Ні простору, ні часу. Дивна річ,
немає навіть божества якого,
щоб вигадало тишу ще до того,
як перша в часі нескінченна ніч
спаде. Не встигла зрушення могутнє
почати Гераклітова ріка,

що плине із минулого в майбутнє,
із забуття у забуття, стрімка.
Та щось уже чекає благостині.
Буть світовій історії. Віднині.

Сон

Коли опівнічні годинники передвістять
великодушний час,
я помандрую далі, ніж веслярі Одіссея,
у край сну, недосяжний
для людської пам'яті.
У тім глибиннім краю я знаходжу рештки того,
що не в змозі збагнути:
прості трави,
дещо інших тварин,
розмови з мерцями,
обличчя, що насправді є масками,
слова стародавніх мов,
а часом неймовірний жах,
який може вселити в нас день.
Я зроблюся всіма чи ніким. Зроблюсь іншим,
яким я мимоволі є, тим, хто дивиться
той інший сон, моє неспання,
оцінюючи його з покірливою усмішкою.

Пантера

Пантері в клітці випало щоднини
повторювати монотонну путь
(хоч їй цього ніколи не збагнуть)
сумної бранки, чорної перлини.
Їх тисячі свій шлях верстають звичний
туди й назад, але вона – одна,
пантера ця, фатальна та сумна,
що йде отак, її Ахілл одвічний
вві сні побачив, що наснився греку.

Вона не знала на своїм віку
косулі щойно вбитої смаку,
ані пишноту полонин далеку.
Даремно світ різноманітний. В ньому
роль кожен грає наперед відому.

До солов'я

В яку англійську незбагненну ніч
чи в ніч незмінну над безкраїм Рейном,
загублену в ночах моїх ночей,
до мого слуху вбогого долинув
твій голос, що доносить давні міфи,
о соловей Вергілія та персів?
Можливо, я не чув тебе ніколи,
та наші два життя з'єднались міцно.
Твій символ був немовби дух мандрівний
у книзі, повній загадок. Тебе
назвав Маріно[42] німфою лісів,
і ти вночі співаєш для Джульєтти,
співаєш на заплутаній сторінці,
написаній латиною, у Гайне
ти – соловей Німеччини й Юдеї,
насмішкуватий, запальний, печальний.
Кітс чув тебе заради всіх, назавжди.
Немає жодного з-поміж ясних імен,
якими звуть тебе земні народи,
що не бажало б бути гідним пісні,
твоєї, соловей. Той мусульманин[43]
тебе омріяв, повного екстазу,
з грудьми, проштрикнутими шпичаком
троянди, яку ти оспівав
і окровив, вмираючи. Старанно
я плетиво плету це в надвечір'ї,
о соловей пустині та морів:

ти в пам'яті, в захопленні і в міфі
гориш любов'ю, з піснею вмираєш.

Сон Алонсо Кіхано

Прокинувсь чоловік: в химернім сні
він щойно бачив бій у чистім полі,
тож бороди торкнувся мимоволі,
щоб зрозуміти, він живий чи ні.
Де чаклуни, що ледве білий світ
він не залишив через їхню змову?
Нікого. Тільки холод. Тільки знову
душевний біль його останніх літ.
Ідальго, що Сервантесу наснивсь,
у власнім сні був Дон-Кіхотом – отже,
подвійний сон змішав їх, й нині, схоже,
щось діється, що вже було колись.
Кіхано спить, і сняться дивні речі
йому: Лепанто, море, свист картечі.

Протей

Перш ніж із веслярами Одіссей
простори моря перетне червлені,
я розрізняю риси незбагненні
одного бога на ім'я Протей.
Пастух отар морських у глибині
віщунським даром володів, одначе
знання свої приховував терпляче
і плів свої пророцтва визивні.
Він, змушений людьми вряди-годи,
робився левом враз, то, наче жартом —-
багаттям або деревом, то раптом
краплиною води серед води.
В тобі одна людина й сонм людей,
тому тобі не дивина Протей.

Про незнане

Не знає місяць ні того, що ніч
освітлює, ні що він місяць навіть;
ані пісок, що він пісок. Не тямить
про власну форму жодна в світі річ.
І шахові фігури теж від гри
далекі, як рука, що водить ними.
Можливо, доля з примхами своїми,
що радості в них менше, ніж жури,
не нам належить, іншому. Хтозна;
тож марно всує згадувати Бога.
Ні страх, ні сумнів – тут не допомога,
ані молитва наша мовчазна.
З якого лука пущено й звідкіль
мене – стрілу? Яка у мене ціль?

Брунанбург, 937 рік[44]

Нікого поруч з тобою.
Вчора я вбив у бою людину.
Він був високий і жвавий, з білявого роду Анлафа.
Меч увійшов у груди трохи ліворуч.
Він впав на землю й став порохном,
здобиччю ворона.
Ти марно чекатимеш його, жінко, якої я не бачив.
Його не привезуть кораблі, що втекли
по жовтій воді.
На світанні
твоя рука шукатиме його вві сні.
Твоє ліжко холодне.
Вчора під Брунанбургом я вбив людину.

Сліпий

I

Ти вигнаний із розмаїття світу,
з облич, що залишилися незмінні,

із ближніх вулиць, далеченних нині,
з учора ще глибокого блакиту.
Із книг тобі лишилось те, що пам'ять,
ця форма забуття, не загубила,
та їхній зміст згадати вже несила,
ти лиш формат та назви встиг затямить.
На кожнім кроці – пастка. Ти зі сходів
упасти можеш будь-якої миті.
Повільний бранець я у соннім світі,
в якому ні світанків, ні заходів.
Одна суцільна ніч. І віршем в ній
я світ хисткий звести повинен свій.

II

Відколи я прийшов в цей світ широкий,
де вод глибінь і стиглий виноград,
ретельний час, у пам'яті короткий,
крав форми світу в мене всі підряд.
Стирали поступово дні та ночі
обличчя любі й літери чужі,
на марні книгозбірні й стелажі
вважають марно виснажені очі.
Червоний, синій – два порожні звуки,
туман суцільний. Люстро, на біду,
зробилось сірим. В темному саду
троянду темну пестять мої руки.
Лишились жовті форми й на додачу
кошмарні сни – єдине, що я бачу.

All our yesterdays[45]

Чиї вони, мої минулі дні?
Маленького женевця, що у тиші
гекзаметром складав латинські вірші,
яких роки позбулись очисні?
Чи хлопчика, що в книгозбірні міг

годинами дивитися на карти
або малюнки згубливі шукати
пантери й тигра на сторінках книг?
А чи того, хто двері, за якими
вмираючий відходив чоловік,
відкрив й лице, що згасло вже навік,
поцілував вустами боязкими?
Я той, що їх на світі вже нема.
І ними бути зараз вже дарма.

Мої книги

Мої книги (вони не знають про моє існування) –
така ж частка мене, як це обличчя
з сірими скронями та сірими очима
(я марно шукаю їх у дзеркалах
і дотикаюся долонею до них).
Я не без логічної прикрості думаю
про те, що найважливіші слова,
які визначають мене, містяться на цих сторінках
(що не знають, хто я такий),
а не на тих, що я написав.
Нехай так. Голоси небіжчиків
лунатимуть у мені до скону.

Свідок

Сон про гіганта, що йому наснивсь,
життєве ще в Бретані мав начало;
він рветься в бій, насунувши забрало,
і Росинант вже перейшов на рись.
А вітер дме, й противитись невміч
дивам – махають вітрякові крила.
Кінь падає, і зброя не вціліла,
та – хай там що – а це буденна річ.
Впав рицар, не здолавши перешкоди,
і добре бачив це сусідський син,

проте не взнає він кінця пригоди,
бо вирушить до Індій скоро він,
і сном посеред дикої природи
йому здадуться вершник той і млин.

Біла олениця

З яких англійських давнішніх лугів
чи з перської гравюри, чи, можливо,
з минулого прийшла вона, щоб диво
збулось, і нею я сьогодні снив?
Луг перетнула і, неначе враз
у золоті вечірнього світила
розтанула ця олениця біла,
вся – забуття і пам'ять водночас.
Ті числа, що підвладний їм цей світ,
дали тебе для сну, не в володіння;
можливо, знов тебе в мить сновидіння
я стріну, оленице, з плином літ.
Я також сон, й триватиму насилу
я довше сну про оленицю білу.

Зі збірки "Залізна монета"(1976)

Елегія Вітчизні

Зоря була не золота – залізна.
Тут із морського порту та пустині,
кількох чоловіків і широчіні
пейзажів гартувалася Вітчизна.
Були війна з іспанцями в тім гарті
і мужність, і ворожа сила бита.
Бразилія й тиран. Несамовита
історія. Стояло все на карті.
Червоні цифри справжнього величчя,
цей мармур, ці фігури героїчні,
парламенти і фрази патетичні,
усі оці сторіччя й двохсотріччя –

лиш вбогий попіл, тьмяний відблиск, дим
вогню, що вирував тут перед тим.

Інквізитор

Я катом став, хоч вийти в жертву міг.
Вогнем я душі очищав, а власну
аби спасти, молитву повсякчасну
творив, до сліз вдавався та вериг.
В автодафе я здрів, що сам пророк:
багаття милосердно тріпотіло
й судомилося голе грішне тіло,
і сморід був, і чувся смертний крик.
Я вмер. Забув всі зойки і слова,
та знаю я, що каяття огидне –
це злочин, разом з першим їх вже два,
їх вітер часу пожене, і згине
назавжди каяття моє і гріх.
На жаль, я змарнував безглуздо їх.

Конкістадор

Багато раз вмирав і жив я тут.
На Карвахаля озивавсь, Кабреру…
Вино до дна хилити мав манеру.
Я – архетип. Вони – звичайний люд.
За Хрест і за Іспанію на бій
я йшов. І цілий континент великий
я підпалив, бо він невірний, дикий.
В Бразилії ніс прапор полковий.
Ані Христу, ні королю, ні злоту
ніколи б не зробити цю роботу –
впокорити язичників, зате
моя тут добре прислужилась шпага,
а ще завзяття в битвах і відвага.
Я мужньо бився. Інше все пусте.

Батькові

Ти так хотів, щоб вмерли водночас,
твоя душа велика й тіло. В іншу
тінь увійти хотів, щоб страхом тишу
чи болем не розбуркати невчас.
Спокійно ти чекав останню мить,
як кулі батько твій на полі бою.
Війна не розпустила над тобою
звитяжність: парка[46] перетяла нить.
Ти помирав усміхнений, сліпий.
Не сподівався в потойбіччі, схоже,
нічого ти побачити, та, може,
тінь твоя вздріла архетип, який
грек вимріяв. Ключ від якої днини
ховає мармур – тайна для людини.

Докори сумління

Я скоїв найстрашніший гріх з усіх,
що тільки може скоїти людина:
не був щасливим. Забуття крижина
хай десь мене за цей загубить гріх.
Вогню, землі, повітрю та воді
призначили мене батьки – для втіхи,
та я не був щасливим, як на лихо,
і зрадив їхні мрії золоті.
Мій мозок прилюбився до інших справ,
до вигадок мистецької уяви,
і я сплітав химери для забави.
І втратив мужність, що успадкував.
Постійно, невідступно, щохвилини
зі мною тінь нещасної людини.

Зі збірки "Історія ночі"(1977)

Альгамбра[47]

Голос води утішний

для того, кому набридли чорні піски,
для простертої руки утішний мармур колони,
утішні звивисті рівчаки, якими тече вода
серед лимонних дерев,
утішна мелодія заджаля,[48]
утішна любов і утішна молитва,
звернена до самотнього Бога,
утішний жасмин.

Марний ятаган
супроти численних списів.
марно бути кращим.
Утішно відчувати й передчувати, сумний владарю,
що лагідні твої слова – це прощання,
що тобі не дадуть ключа,
що хрест невірних перекреслить півмісяць,
що надвечір'я, яке ти бачиш, – останнє.

Музична скринька
Японська музика. Скупо
з клепсидри падають краплі
повільного меду чи невидного золота,
що повторюють в часі дійство
вічне та тлінне, загадкове й ясне.
Мені лячно, що будь-яка з них
може бути останньою. Це минуле,
що повертається. З якого ж то храму,
з якого саду на верховині,
з якого вдивляння в не знаю яке море,
з якої сором'язливої меланхолії,
з якого забутого й віднайденого надвечір'я
до мене линуть вони, їхнє давнє майбутнє?
Я не взнаю цього. Байдуже.
Я в цій музиці є й хочу бути. Я сходжу кров'ю.

Книга

Вона всього лиш річ серед речей,
але і зброя. В Англії скували
її у тисяча шістсот четвертім році
і зарядили мрією. У ній
є звук і лють, є ніч і є багрянець.
Я зважую її в руці. Хто скаже,
що містить пекло: бородатих відьом
(вони насправді парки), і кинджали
(виконувачі всіх законів пітьми),
і вишукану атмосферу замку,
що смерть твою побачить, й ніжну руку,
яка моря залити кров'ю здатна,
і шпагу, і далекий гомін битви.

Це стовпище спокійно спить собі
в одній із книг, що мовчки притаїлась
десь на полиці. Спить собі й чекає.

Things that might have been[49]

Я думаю про те, що статися могло, але не сталось.
Трактат про грецькі міфи, що Беда[50] так-таки
не написав.
Той незбагненний твір, що Данте прозирнув хіба що,
коли в "Комедії" своїй поставив крапку.
Історію без дня Хреста і дня цикути.[51]
Історію без образу Єлени.
Людину без очей, які для нас відкрили місяць.
В триденній битві перемогу Півдня під Геттісберґом.[52]
І нами не розділену любов.
Імперію, що вікінги створити не схотіли.
Цей світ без колеса або троянди.
Висловлювання Джона Донна[53] про Шекспіра.
Ще один ріг єдинорога.
І птаха із ірландської легенди, що в двох місцях

знаходиться водночас.
І сина, якого я не мав.

Дзеркало

Мене в дитинстві дзеркало лякало,
показуючи протилежний образ
або безлику маску, що ховала
щось безперечно грізне. Я боявся
також, що дзеркала безмовний час
із повсякденного зіб'ється раптом курсу
людських годин й помістить на своєму
примарному далекому краю
створіння, форми й кольори нові.
(Про це мовчав я, хлопчик боязкий.)
Боюсь і досі, що обличчя справжнє
душі моєї дзеркало ховає;
спотворене провинами та болем,
Бог його бачить і, можливо, люди.

Історія ночі

Упродовж своїх поколінь
люди звели ніч.
Спершу вона була сліпотою та сном
і колючками, що ранять босі ноги,
і страхом перед вовками.
Ми ніколи не взнаємо, хто вигадав слово,
щоб означити час пітьми
між заходом і сходом сонця;
ми ніколи не взнаємо, якому століттю
належить тайнопис зоряного безмежжя.
Інші започаткували цей міф.
Її творила матір безтурботних богинь,
що тчуть долю,[54]
їй офірували чорних овець
та півня – провісника її смерті.

Дванадцять осель будували для неї халдеї;[55]
нескінченні світи, портик.
Її формували латинські гекзаметри
й жах Паскаля.
Луїс де Леон[56] побачив у ній вітчизну
своєї враженої душі.
Сьогодні ми відчуваємо, що вона невичерпна,
як старе вино,
і ніхто не може дивитись на неї без запаморочення,
а час наділив її вічністю.

Подумати тільки, що її б не було
без цих кволих знарядь – очей.

Зі збірки "Тайнопис" (1981)

Той[57]

О дні, що віддані зусиллям марним
забути біографію поета
мізерного Південної півкулі,
якому феї чи то зорі тіло
дали таке, що не лишило сина,
і сліпоту – півтемряву й в'язницю,
і старість – передвісницю сконання
і славу, що її ніхто не гідний,
і звичку вимережувати вірші,
і давню пристрасть до енциклопедій,
ґрунтовних мап і матової кості
слонової, й невиліковну тугу
за звуками латини, і окремі
картини Единбурга та Женеви,
що в пам'яті лишились, забуття
імен і дат, культ Сходу, що його
різноплемінний Схід не розділяє,
і переддень непевної надії,
а ще етимології нестримність

і мови саксів речення залізні,
і місяць, який завжди нас вражає,
і кепську звичку цю – Буенос-Айрес,
смак грона виноградного й води,
й какао, солоднечу мексиканську,
якісь монети, пісковий годинник, –
поета, що одного дня, такого ж,
як безліч інших, змириться з цим віршем.

Елегія

Він потай від усіх, і навіть люстра,
сьогодні кілька сліз людських пролив.
Не може знати він, що споминають
усі ті речі, які варті сліз:
краса Єлени (він її не бачив),
ріка нестримна швидкоплинних літ,
рука Ісуса на розп'ятті римським,
і попіл спаленого Карфагена,
а також соловей угорця й перса,
коротке щастя і наступна туга,
слонова кістка й мелодійні строфи
Вергілія, що труд мечів уславив,
і дивовижні форми хмар в усі
нові та неповторні надвечір'я,
і ранок, що повинен стати днем.
Там, за дверима, створений з любові,
самотності та часу чоловік
в Буенос-Айресі оплакав щойно
усі ці речі.

Творець

Ми – річка, на яку ти, Геракліте,
послався. Ми – час. Його незмінний плин
усе несе з собою: левів, гори,
оплакану любов і попіл втіхи,

оманливу надію нескінченну,
і пишні назви царств, що стали тліном,
гекзаметри і грецькі, і латинські,
сумне похмуре море на світанні,
і сон, цей передчасний присмак смерті,
і воїна, і зброю, й монументи,
і Януса обличчя, незнайомі
одне із одним, й лабіринти з кістки
слонової – їх тчуть на шахівниці
фігури, й Макбета червону руку,
що здатна закривавити моря,
й годинників таємний труд в пітьмі,
і люстро, що глядить собі невпинно
у інше люстро, й їх ніхто не бачить,
сталеві плити і готичний шрифт,
шматочок сірки у шухляді шафи,
а ще нічниць важкі тривожні дзвони,
світанки, надвечір'я і відлуння,
твань і пісок, і ягель, й сновидіння.

Я – образи всі ці, а більш нічого:
нудьга їх кличе і тасує жереб.
Із них я, попри сліпоту та кволість,
створити мушу свій нетлінний вірш
і (це моя повинність) врятуватись.

Вершина

Ті письмена, що їх за довгі роки
лишили інші і твій страх згадав,
тебе вже не спасуть, бо нині став
ти центром лабіринту – твої кроки
його зіткали. Не спасуть страждання
Ісуса та Сократа, ані той
Сіддхартха[58] золотий, що, як герой,
смерть у саду прийняв у час смеркання.

І слів тобою мовлених тьма-тьменна
й написаних – все тлін і все дарма,
і в Долі співчуття до нас нема,
і Божа ніч насправді нескінченна.
Матерія твоя – час, що струмить.
Ти в ньому – кожна одинока мить.

Праведники

Людина, котра вирощує сад, як того хотів Вольтер.
Людина, вдячна за те, що на землі існує музика.
Людина, котра з радістю відкриває походження слова.
Двоє службовців, які в кав'ярні на Півдні мовчки
грають у шахи.
Гончар, який задумує колір і форму.
Друкар, який вправно набирає цю сторінку,
хоч вона йому, може, й не до вподоби.
Жінка та чоловік, які читають
останній тривірш якоїсь поеми.
Людина, котра пестить сплячу тварину.
Людина, котра виправдовує або
прагне виправдати зло, що їй вчинили.
Людина, вдячна за те, що на землі був Стівенсон.
Людина, котра воліє, щоб мали рацію інші.
Ці люди, незнайомі між собою, рятують світ.

Співучасник

Мене розпинають, і я мушу бути хрестом і цвяхами.
Мені простягають келих, і я мушу бути цикутою.
Мене ошукують, і я мушу бути брехнею.
Мене спалюють, і я мушу бути пеклом.
Я мушу втішатися й дякувати за кожну мить.
Я живлюся всім, що тільки є.
Я знаю справжню ціну Всесвіту,
приниженню, радості.

Байдуже, щастить мені чи не щастить.
Я – поет.

Шпигун

У видимому світлі битв
інші віддають життя за вітчизну,
і їх увічнює мармур.
Я потай блукав містами, які ненавиджу.
Я віддав їй інше.
Я зрікся власної гордості,
зраджував тих, хто вважав мене другом,
купував зізнання,
проклинав власну вітчизну.
Я змиряюсь з безчестям.

Зі збірки "Змовники"(1985)

Цезар

Ось все, що залишилось від людини.
Це мертве тіло, цей нещасний тлін,
що Цезарем недавно звався. Він
не витримав страшної різанини.
Ось та жорстока спинена машина,
що дбала лиш про славу й майбуття
і вірила: належить їй життя,
вона творить історію повинна.
Ось імператор, що від нагороди
відмовився розважно – від вінка,
вів кораблі успішно та війська,
йому корились всі краї й народи.
А ось той інший – згодом, з плином літ
ще тінь його заступить цілий світ.

Тріада

Полегкість, яку мав відчути Цезар того ранку у Фарсалі,[59] коли подумав: "Сьогодні битва".

Полегкість, яку мав відчути Карл Перший, коли побачив крізь шибку
досвіт і подумав: "Сьогодні день ешафоту, мужності та сокири".
Полегкість, яку відчуємо ти і я в ту мить, що передує смерті, коли доля
звільняє нас від сумної звички бути кимось і від тягаря Всесвіту.

Це ріки

Усі ми – час. Усі ми як один –
відома здавна притча Геракліта.
Ми – не твердий алмаз, несамовита
ріка, що їй не зупинити плин.
Ми – і ріка, і грек; у бистрині
він бачить свій відбиток, ген під нами.
Немов кришталь, сяйливими вогнями
той міниться в рухливій глибині.
Ми течемо до моря. Ми – глибінь,
яку поволі огортає тінь.
Все з нами попрощалось. Як на зло,
монету власну пам'ять не карбує.
І все ж щось залишається не всує,
і квилить щось за тим, що відійшло.

Вечір

Всі вечори минулі та наступні
є вечором одним бозна-чому,
вони – сумне самотнє скло, йому
біль забуття й біг часу недоступні.
Вони – відбитки вечора, що – вічний –
красується у небі потайнім.
Є риба, терези й зоря на нім,
підземне джерело і меч двосічний.
Усе це – архетипи. Геніальний
так твердить в дев'яти книжках Плотін;
що як життя недовгочасний плин –
божественного відблиск моментальний?
В оселю вечір входить непозбутній.
Сьогоднішній, вчорашній і майбутній.

Вовк

Спритний і сірий, в останньому присмерку
він лишає свої сліди на березі
безіменної річки, яка втамувала спрагу,
що горло йому сушила, і води якої
не відбивають зорі. Цього вечора вовк –
самотня тінь, котрій дошкуляє холод
і котра шукає самицю.
Він – останній в Англії вовк.
Його знають Один і Тор. Король
у своїй кам'яній оселі надумав
покінчити з вовками. Вже скували
те залізо, від якого ти мусиш вмерти.
Сакський вовче, ти був народжений марно.
Не досить бути жорстоким. Ти – останній.
Тисяча років мине, й ти наснишся
одному старому в Америці.
Цей майбутній сон нічим тобі не зарадить.
Сьогодні тебе оточують люди,
що йшли по слідах, які ти лишав,
спритний і сірий, в останньому присмерку.

Хмари

I

Немає речі жодної, що б нею
Хмарина не здавалась. Хоч би храми
із грубого каміння, з вітражами,
що нищить час. Чи взяти "Одіссею" –
мінливу, наче море, бо відмінна
вона щоразу в чомусь. Лиця наші,
у дзеркалах відбиті, вже інакші,
і лабіринт химерний – кожна днина.
Ми ті, хто йдуть. Хмарина, що направду
в західну розпадається годину, –
ось образ наш. Троянда без упину

на іншу обертається троянду.
Ти море, і хмарина, й забуття.
І все, що втратив ти без вороття.

II

Пливуть повітрям гори безпечальні,
чи то сумні й хмурні тримають путь,
потьмарюючи день. Звичайно звуть
їх хмарами. В них форми надзвичайні.
Шекспір одну завважив. На дракона
вона скидалась. В надвечірній час
він в слові блиск її відбив, і нас
донині тішить хмара та червона.
Так що є хмари? Форми випадкові?
Чи Бог, що нескінченний труд вершить,
їх потребує, й кожна з них – це нить
у тканій ним картині загадковій?
Пихи не менше в хмари, ніж у того,
хто ладен милуватись нею довго.

On his blindness[60]

Оточений з роками день і ніч
я наче вогняною пеленою,
без форм і кольорів переді мною
всі речі, мов одна-єдина річ.
Чи то ідея речі. Пелена –
ніч споконвічна й велелюдна днина,
химерне світло ллє своє й, незмінна,
чогось чекає вдосвіта вона.
Чиєсь лице побачити б хотів
я хоч би раз. Не втішать мої очі
томи, що руки впізнають охоче,
блиск місяця й високий лет птахів.
Хтось має цілий світ для споглядання,
а я – пітьму і хист до віршування.

Попіл

Готельний номер, схожий на всі інші.
Година без метафори. Сієста
(в ній розчиняємося й губимося ми).
Води простої прохолода в горлі.
Туман ледь-ледь сіріючий, що очі
вдень і вночі сліпцям заволікає.
Адреси тих, хто вже, либонь, померли.
Розсіяння і сновидінь, і снів.
Плин Рейну й Рони біля наших ніг.
Хвороба, що минулася. Ці речі
є надто вже буденними для віршів.

Надгробок і Чилі

Я стільки тут разів блукав поволі,
але забув, коли вже це було.
Здається, далі день той, як на зло,
ніж Ганг. Утім, облишмо примхи долі.
Тепер моє минуле – річ придатна
для ліплення, мов глина (кожен раз
її веде мистецтво, нищить час),
і жодному авгуру не підвладна.
Можливо, там, в пітьмі, був меч один
або троянда. Їх тепер примхливі
ховають тіні у своєму лігві.
Мені ж лишився тільки попіл. Тлін.
Позбудусь масок, що носив; з життям
розставшись, стану власним забуттям.

notes

Примітки

1
Мешканець Буенос-Айреса (Тут і далі примітки перекладача.)
2

Назва повісті кубинця Алехо Карпентьєра, батьки якого – француз і росіянка – прибули на Кубу за два роки до народження майбутнього класика кубинської літератури.

3

Район Буенос-Айреса.

4

Аріосто, Лодовіко (1474–1533) – італійський поет і драматург.

5

Надвечір'я (англ.).

6

Пампа – південноамериканський степ.

7

Патіо – подвір'я.

8

Парагвайський чай.

9

Лопес Меріно, Франсіско (1904–1928) – аргентинський поет, у 23 роки наклав на себе руки.

10

Груссак, Поль (1848–1929) – аргентинський письменник, один із попередників Хорхе Луїса Борхеса на посаді директора Національної бібліотеки Аргентини; як і Борхес, був сліпим.

11

Цитата з вірша іспанського письменника Франсіско де Кеведо-і-Вільєґаса (1580–1645).

12

Сліпий П'ю, пірат з роману Р.Л.Стівенсона "Острів скарбів".

13

Хуан Муранья – "кучільєро" (поножовщик), що жив у Буенос-Айресі наприкінці XIX – початку XX ст., герой ряду творів Х.Л.Борхеса.

14

Район Буенос-Айреса.

15

Борхес, Франсіско –дід письменника, загинув під час громадянської війни в бою під Ла-Верде 2-го листопада 1874 року.

16
Йдеться про португальського короля Себастьяна (1554–1578), котрий пропав безвісти під час битви з маврами.
17
Камоенш, Луїс Важ ді (1524–1580) – видатний португальський поет, брав участь у бойових діях в Африці та морській експедиції до Індії, що надихнула поета на написання його головного твору – поеми "Лузіади" (Лузітанія – давньоримська назва Португалії).
18
Лапіти, за давньогрецькою міфологією, – плем'я, що воювало з кентаврами.
19
Англійський філософ XVIII ст., історик, економіст і публіцист; тут мається на увазі його "Природна історія релігії".
20
Анаксагор (бл. 500 – 428 до н.е.) – давньогрецький філософ.
21
Атрей – мікенський цар, батько Агамемнона та Менелая, героїв Троянської війни.
22
Протей – за давньогрецькою міфологією, морське божество, що могло перевтілюватися в будь-кого і мало пророчий дар.
23
Вир у Норвезькому морі поблизу Лофотенських островів.
24
Талес з Мілета (бл. 640 – бл. 547 до н.е.) – давньогрецький філософ; стверджував, що вода є основою всіх речей.
25
Квінсі, Томас де (1785–1859) – англійський письменник.
26
Натяк на женевську юність поета.
27
"Беовулф" – англосакський героїчний епос.
28
Кансінос-Ассенс, Рафаель (1883–1964) – іспанський письменник.

29
Суфіст – послідовник суфізму, містичної течії в ісламі.
30
Вічність (нім.).
31
Одне з королівств, утворених внаслідок англосаксського завоювання Британії.
32
Лафінур, Луїс Мельян (1850–1939) – уругвайський політик, дипломат, публіцист.
33
Карр'єґо, Еварісто (1883–1912) – аргентинський поет.
34
Місто в Уругваї.
35
Аргентинська народна пісня і танець.
36
Район Буенос-Айреса.
37
Нова Англія (англ.).
38
Незавершений подарунок (англ.).
39
"Релігія лікаря" (лат.), написаний 1643 року твір англійського лікаря та письменника Томаса Брауна (1605–1681).
40
Місто в США.
41
Стосовно кільця дев'яти ночей цікавий читач може звернутися до розділу 49 "Молодшої Едди". ("Молодша Едда" – твір ісландського письменника Сноррі Стурлусона (1178–1241), до якого, як до важливого джерела з давньоскандінавської міфології та поетики, часто звертався Х.Л.Борхес.) Кільце називалося Драупнір. (Прим. авт.)
42
Маріно, Джамбаттіста (1569–1625) – італійський поет.

43
Йдеться про Омара Хайяма.
44
Слова сакса, який брав участь у битві, в якій військо Весекса (Весекс – держава західних саксів) здобуло перемогу над коаліцією шотландців, данців та британів під проводом Анлафа (Олафа) Ірландського. Вірш перегукується із сучасною одою, блискуче перекладеною Теннісоном. (Прим. авт.)
45
Усі наші вчора (англ.).
46
У давньоримській міфології – богиня долі.
47
Палац-фортеця мавританських володарів Гранади, останній з яких, Боабділ (Абу Абдаллах), здав її іспанцям.
48
Заджаль – стародавня поетична форма арабського походження.
49
Речі, що могли статися (англ.).
50
Беда Вельмишановний (672–735) – англосакський учений і письменник.
51
Тут мається на увазі день, коли засуджений до страти Сократ відмовився врятуватися втечею й покінчив життя самогубством, випивши цикуту.
52
Ґеттісберґ – місто в США, біля якого в битві, що тривала з 1 по 3 липня 1863 року, армія північних штатів перемогла військо південців.
53
Джон Донн (1572–1631) – англійський поет, попередник В.Шекспіра.
54
За давньогрецькою міфологією, богині долі мойри є дочками богині ночі Нікс; у давньоримській міфології мойрам відповідають парки.
55
Племена, що жили в першій половині першого тисячоліття до н.е. на

території Месопотамії.

56

Луїс де Леон (1527–1591) – іспанський поет-містик, теолог, перекладач "Пісні над піснями".

57

Цей вірш, як майже всі інші, зловживає безладним переліком. Щодо цієї поетичної фігури, до якої так вдало звертався Волт Вітмен, можу сказати лише, що вона повинна здаватися хаосом, безладом, але бути в своїй суті космосом, порядком. (Прим. авт.)

58

За індійською міфологією, син великого царя Суддходани з роду Сонця, майбутній Будда.

59

Фарсала – місто в Греції, біля якого 6 червня 48 року до н.е. Цезар здобув перемогу над Помпеєм.

60

На його сліпоту (англ.).